

STUDIJA SLUČAJA: MALE HIDROELEKTRANE ILI BIZNIS ZA PRIVILEGOVANE

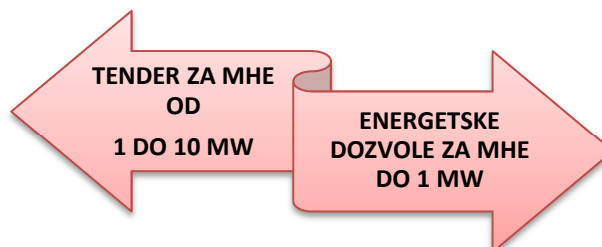
I:SIŽE: Izgradnja malih hidroelektrana (mHE) u Crnoj Gori postala je biznis za privilegovane pojedince koji su mahom rodbinski ili prijateljski povezani sa bivšim premijerom Milom Đukanovićem ili vladajućom Demokratskom partijom socijalista (DPS), ali i onih u javnosti prepoznatih po kontroverznim poslovima.

Sredinom 2017. godine u pogonu je bilo deset mHE, koje su u privatnom vlasništvu lica povezanih sa vrhom vlasti. Međutim, to je samo početak, jer je crnogorska Vlada omogućila gradnju oko 50 mHE, uglavnom na sjeveru zemlje.

Vlasnici mHE imaju niz povlastica na električnu energiju koju proizvode, od kojih je najznačajnija subvencija koju potrošači kao naknadu plaćaju kroz račune za struju. Za dvije i po godine za ovu naknadu je plaćeno 4,7 miliona, a Vlada je ranije procijenila da bi u 2020. za nju potrošači mogli platiti oko 27 miliona.

Iako je za izgradnju mHE odobren niz podsticajnih mjera, one sa druge strane ne dovode do zapošljavanja lokalnog stanovništva, a do sada izgrađene su uzrokovale niz problema u životu ljudi na sjeveru zemlje, jer se uništavaju putevi, šume i nestaju čitave rijeke. Stoga su tokom 2017. godine počeli protesti mještana, koji od Vlade traže da obustavi dalju gradnju malih hidroelektrana.

II: DVA PRAVNA POSTUPKA ZA GRADNJU MHE: Država Crna Gora omogućava **два postupka za izgradnju mHE**¹. Prvi je **tenderski postupak koji se sprovodi na osnovu Zakona o koncesijama** i to za hidroelektrane instalisane snage² od 1 MW³ do 10 MW. Drugi postupak je za takozvane mini hidroelektrane instalisane snage do 1 MW i ti projekti se realizuju **na osnovu energetske dozvole**, koje izdaje Ministarstvo ekonomije.

Prema podacima Regulatorne agencije za energetiku, a koji obuhvataju period do kraja 2016. godine, Vlada Crne Gore je do tada sprovela šest tenderskih postupaka na osnovu kojih je zaključeno 18 ugovora o koncesiji i omogućena izgradnja 37 mHE.⁴ Istovremeno, na osnovu izdatih energetske dozvole zaključeno je devet koncesionih ugovora i omogućena izgradnja 9 mini hidroelektrana. Podaci iz Registra koncesija iz oktobra 2017. godine⁵ i sa sjednica Vlade Crne Gore održanih tokom iste godine⁶ pokazuju da je nastavila da odobrava nove koncesije i izdaje energetske dozvole, tako da je **do oktobra 2017. omogućena izgradnja ukupno 57 mHE na crnogorskim vodotocima.**

¹ Sajt Obnovljivi izvori energije Ministarstva ekonomije; link: <http://www.oie-res.me/>

² Instalirana snaga podrazumijeva utrošenu energiju u jedinici vremena; izvor Wikipedia; link: https://hr.wikipedia.org/wiki/Snaga_struje_i_elektri%C4%8Dna_energija

³ MW – jedinica mega vat

⁴ Izvještaj o stanju energetskog sektora Crne Gore u 2016. godini Regulatorne agencije za energetiku; link: <http://zakoni.skupstina.me/zakoni/web/dokumenta/zakoni-i-drugi-akti/242/1525-9595-00-72-17-37.pdf>

⁵ Pretraga obavljena krajem oktobra 2017. godine; link: <http://www.komisijazakoncesije.me/cg/index.php/reg-koncesija>

⁶ Pretraga obavljena krajem oktobra 2017. godine; Link: http://www.gov.me/sjednice_vlade_2016

III: NACIONALNI CILJ ZA OBNOVLJIVE IZVORE BIO KLJUČNI IZGOVOR VLADE ZA GRADNJU MHE: U Crnoj Gori su 2007. godine počela prva istraživanja rječnih potencijala za gradnju malih hidroelektrana, kada su mjerenja izvršena na 35 rijeka.⁷

Već naredne **2008. godine potpisani su prvi koncesioni ugovori, iako u tom trenutku u prostorno planskim dokumentima opština nije bila predviđena njihova gradnja,**⁸ što je uslov za izdavanje građevinskih dozvola za gradnju objekata. Stoga je u narednim godinama Vlada pribjegla rješenju da na osnovu Prostornog plana Crne Gore⁹ izdaje saglasnosti za urbanističko tehničke uslove za gradnju mHE, čime je koncesionarima omogućila da počnu realizaciju projekata.¹⁰

Početak gradnje prvih hidroelektrana često su pratili neriješeni imovinsko pravni odnosi, pa je Vlada shodno Zakonu o eksproprijaciji¹¹ proglašavala javni interes na lokacijama na kojima ih je trebalo graditi.

Koncesioni ugovori do 30 godina

Prvi koncesioni ugovori za izgradnju mHE su većinom zaključeni na period od 25 do 30 godina, a realizuju se kroz pet faza: 1) istraživanje i izrada idejnih pojekata, 2) dobijanje građevinske dozvole, 3) izgradnja objekata i dobijanje dozvola za rad, 4) eksploatacija objekta i 5) prenos objekta. Kasnije zaključeni koncesioni ugovori imaju tri faze realizacije.

Poslednja faza podrazumijeva da se mHE, nakon isteka perioda koncesije, sa privatnog koncesionara prenosi na Državu Crnu Goru. Međutim, nejasno je koliko će trajati njihov radni vijek, nakon trodecenijske eksploatacije od strane privatnih vlasnika.

Inače, Strategijom razvoja energetike Crne Gore procijenjeno je da će do 2025. godine prosječna godišnja proizvodnja električne energije iz mHE iznositi 425 gigavata. Za tu godinu je ukupna godišnja potrošnja električne energije procijenjena na 4.634 gigavata, što znači da bi proizvodnja iz mHE bila 9,2 odsto u odnosu na ukupnu potrošnju električne energije.

Međutim, treba naglasiti da je Strategija razvoja energetike ukupnu potrošnju električne energije projektovala uz prognozu da će Kombinat aluminijuma Podgorica tada raditi, a on troši prosječno trećinu električne energije u zemlji.

U cilju smanjenja emisije štetnih gasova koji negativno utiču na klimatske promjene, **Evropski parlament** je 2009. godine **usvojio Direktivu** o promociji korišćenja energije iz obnovljivih izvora,¹² kojom je predviđeno **da članice do 2020. dostignu najmanje 20 odsto udjela energije iz obnovljivih izvora,**¹³ u finalnoj potrošnji energije. Direktiva nije ograničila članice da taj cilj bude i veći, ukoliko one već imaju visoke nivoe proizvodnje energije iz obnovljivih izvora. Pri tome je bitno naglasiti da obnovljivi izvori ne obuhvataju samo proizvodnju električne energije, već i energije za grijanje i hlađenje, kao i one koja se koristi u saobraćaju.¹⁴ Tri godine kasnije, **Crna Gora je utvrdila svoj nacionalni cilj na 33 odsto** na Ministarskom savjetu Evropske zajednice¹⁵, a kao polazna godina za izračunavanje je uzeta **2009.** kada je **već imala 26,3 odsto obnovljivih**

⁷ Izvor: Strategija razvoja energetike Crne Gore do 2030. godine – Bijela knjiga, Ministarstvo ekonomije Crne Gore, maj 2014. godina; link: http://www.energetska-efikasnost.me/uploads/file/Dokumenta/Strategija%20razvoja%20energetike%20CG%20do%202030.%20godine%20-%20Bijela%20knjiga_10072014.pdf

⁸ Link: <http://www.oie-res.me/>

⁹ Prostorni plan Crne Gore do 2020. godine; link: <http://www.mrt.gov.me/rubrike/planska-dokumentacija/2008/92943/174889.html>

¹⁰ Link: <http://www.oie-res.me/>

¹¹ Zakon o eksproprijaciji Crne Gore; linkovi: <http://www.oie-res.me/uploads/archive/Zakon%20o%20eksproprijaciji.pdf>; <http://www.sluzbenilist.me/PravniAktDetalji.aspx?tag=%7B541CAEBD-04E0-4B79-95C2-EABBF4B5B11F%7D>

¹² Direktiva 2009/28/EZ Evropskog parlamenta i vijeća od 23. aprila 2009. godine;

link: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32009L0028&from=HR>

¹³ Misli se na udio energije iz obnovljivih izvora u konačnoj bruto potrošnji energije jedne članice

¹⁴ Proizvodnja za grijanje i hlađenje uglavnom se odnosi na čvrstu biomasu, koja obuhvata drvenu biomasu i biomasu iz poljoprivrede, dok se energija u saobraćaju uglavnom odnosi na biogoriva

¹⁵ Odluka broj 2012/04/MC-EnC od dana 18. oktobra 2012. godine, koja je donijeta na Ministarskom savjetu Energetske zajednice; inače, Energetska zajednica zemalja Jugoistočne Evrope ima sjedište u Beču i osnovana je ugovorom iz 2005. godine, kojom je osnovano tržište električne energije i prirodnog gasa; potpisnici ugovora su Crna Gora, Srbija, Hrvatska, Bosna i Hercegovina, Makedonija, Bugarska, Rumunija i Albanija, kao i tadašnja Privremena misija Ujedinjenih nacija za Kosovo

izvora u finalnoj potrošnji energije. Time je faktički bio otvoren put da Vlada u domaćoj javnosti pod izgovorom dostizanja cilja od 33 odsto intenzivno odobrava koncesije za izgradnju mHE.

Article 4	
Ad hoc adaptations on the Mandatory national overall targets	
1. In Article 3(1), the second sentence shall not be applicable.	
2. Point A of Annex I shall read as follows:	
Albania	31,2 % 38 %
Bosnia and Herzegovina	34,0 % 40 %
Croatia	12,6 % 20 %
The Former Yugoslav Republic of Macedonia	21,9 % 28 %
Moldova	11,9 % 17 %
Montenegro	26,3 % 33 %
Serbia	21,2 % 27 %
Ukraine	5,5 % 11 %
Kosovo*4	18,9 % 25 %

Crna Gora utvrdila cilj od 33 odsto: Decision of the Ministerial Council of the Energy Community, 18. October 2012.

Evropska direktiva o promociji korišćenja obnovljivih izvora je kao polaznu godinu za izračunavanje nacionalnih ciljeva uzela 2005. godinu, a zanimljivo je da su samo četiri članice Evropske Unije utvrdile veće nacionalne ciljeve od Crne Gore, ali su one 2005. imale ogromne udjele u obnovljivim izvorima.¹⁶

Tako je Austrija utvrdila cilj od 34 odsto, a 2005. je već imala dostignutih 23,3 odsto, zatim Finska sa ciljem 38 odsto, a koja je 2005. imala 28,5 odsto. Latvija je cilj definisala na 40 odsto, a 2005. je imala stopu od 32,6 odsto, i konačno Švedska koja ima cilj od 49 odsto, a 2005. je bila sa nivoom od 39,8 odsto.

Vlada Crne Gore je u decembru 2014. godine utvrdila Nacionalni akcioni plan korišćenja energije iz obnovljivih izvora.¹⁷ Tim dokumentom je precizirano da će se proizvodnja električne energije zasnivati na izgradnji malih hidroelektrana, vjetroelektrana, solarnih elektrana i korišćenju različitih oblika biomase, dok je u ukupnoj potrošnji energije udio za električnu energiju definisan na 51,4 odsto. Pored toga, udio za grijanje i hlađenje u ukupnoj potrošnji energije je utvrđen na 38,2 odsto, a udio u saobraćaju na 10,2 odsto.

Nacionalnim akcionim planom predviđen je set podsticajnih mjera za proizvođače električne energije iz obnovljivih izvora, poput podsticajne cijene za električnu energiju, prioritet u njenoj isporuci, izuzeće od naplate za usluge balansiranja sistema.¹⁸ U pogledu izgradnje malih hidroelektrana, dokumentom je procijenjeno da će troškovi podsticajnih mjera do 2020. dostići godišnju sumu od 26,7 miliona eura.

Tehnologija	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Male HE (do 10MW)	208.800	7.229.236	8.059.764	11.913.222	24.626.213	26.251.966	26.777.005

Tabela 1: Procjena subvencija za male hidroelektrane; Izvor: Nacionalni akcioni plan korišćenja energije iz obnovljivih izvora

Podsticaje za cijenu električne energije plaćaju potrošači kroz račune za struju, ali će to činiti i nakon 2020. godine imajući u vidu činjenicu da je Vlada Crne Gore proizvođačima električne energije iz mHE garantovala otkup električne energije uz subvencije u periodu od čak 12 godina.

¹⁶ Prilog I Direktive 2009/28/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća od 23. aprila 2009. godine

¹⁷ Informacija Vlade Crne Gore sa Nacionalnim akcionim planom korišćenja energije iz obnovljivih izvora koja je bila na sjednici Vlade održanoj dana 11. decembra 2014. godine; link: http://www.gov.me/sjednice_vlade/93

¹⁸ Balansiranje sistema podrazumijeva da proizvodnja i potrošnja električne energije u jednom sistemu moraju biti uravnoteženi, te je radi postizanja takvog cilja predviđena finansijska odgovornost svakog učesnika na tržištu koji izazove poremećaj u proizvodnji ili potrošnji električne energije od one koju je prijavio

Direktiva EU traži lokalni razvoj i zapošljavanje

Evropska direktiva je ukazala da su mogućnosti za rast i otvaranje novih radnih mjesta koje donose ulaganja u proizvodnju energije iz obnovljivih izvora veoma važne, te da je pri davanju prednosti razvoja tržišta za obnovljive izvore potrebno uzeti u obzir lokalni razvoj, izvozne mogućnosti i mogućnosti zapošljavanja.

Nacionalni akcioni plan Crne Gore iz decembra 2014. godine ne sadrži brojke o potencijalnom otvaranju novih radnih mjesta. U dokumentu se navodi da „mogućnost otvaranja novih radnih mjesta, kao rezultat većeg korišćenja obnovljivih izvora energije, nije posebno analizirana za Crnu Goru“.

Krajem 2015. godine Skupština Crne Gore je na predlog Vlade usvojila novi Zakon o energetici¹⁹, kojim je proizvodnja električne energije iz obnovljivih izvora proglašena javnim interesom.

Takođe, zakonski su normirane podsticajne mjere za proizvođače električne energije iz obnovljivih izvora i to: obavezni otkup električne energije, podsticajne cijene po kojima se ta energija otkupljuje, period važenja obaveznog otkupa električne energije, oslobađanje od plaćanja usluga balansiranja sistema, prvenstvo pri preuzimanju proizvedene električne energije u sistem, kao i druge mjere u skladu sa zakonom. Podsticajnu cijenu za električnu energiju iz obnovljivih izvora utvrđuje Vlada.

Na ovaj način je **Država Crna Gora dala ogromne povlastice proizvođačima električne energije** iz obnovljivih izvora, i to **mnogo šire nego što predviđa Direktiva Evropske Unije**. Naime, Direktiva daje mogućnost da se proizvođačima omogući prioritetni pristup elektro mreži i da mogu prodati i prenijeti električnu energiju, ali ukazuje da to ne znači nikakve obaveze država da podržavaju ili uvode obavezne nabavke za energiju iz obnovljivih izvora. Crna Gora je upravo to učinila, jer električnu energiju koja se proizvodi u mHE otkupljuje Crnogorski operator tržišta električne energije²⁰, a zatim je preuzima Elektroprivreda Crne Gore, kao kompanija u većinski državnom vlasništvu.

Pored toga, jedan od ciljeva Direktive Evropske Unije jeste održivo povećanje prenosa i distribucije električne enerije proizvedene iz obnovljivih izvora, a da se pri tome ne utiče na pouzdanost i sigurnost mrežnog sistema. Međutim, u Crnoj Gori nikada nije zvanično objavljeno koliko će i kako ogroman broj mHE uticati na pouzdanost i sigurnost elektroenergetske mreže.

Povlašćeni proizvođači električne energije dodatno su favorizovani sredinom 2016. godine kada je Regulatorna agencija za energetiku donijela metodologiju za korišćenje distributivnog sistema²¹, kojim ih uopšte nije prepoznala kao korisnike distributivnog sistema, iako su priključeni na njega. To u praksi znači da ne plaćaju nikakvu naknadu za korišćenje distributivnog sistema, čime su favorizovani u odnosu na proizvođače električne energije, koji su priključeni na prenosni sistem, a kojima je uvedena obaveza plaćanja korišćenja prenosnog kapaciteta.

¹⁹ Zakon o energetici, Službeni list Crne Gore broj 05/16; link: <http://www.sluzbenilist.me/SluzbeniListDetalji.aspx?tag={9B568CB4-0A0A-433E-A917-0D3801C0951F}>

²⁰ Link: <http://www.cotee.me/>

²¹ Metodologija za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda i cijena za korišćenje distributivnog sistema električne energije, Službeni list Crne Gore broj 43/16; link: <http://www.sluzbenilist.me/PravniAktDetalji.aspx?tag={85B17A92-D824-41AD-AEF0-EBD59CEE791B}>

Iz Informacije o stepenu realizacije Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine,²² koju je crnogorska Vlada usvojila u februaru 2017., proizilazi da je nacionalni cilj od 33 odsto energije iz obnovljivih izvora gotovo ispunjen. Dokument navodi da je u 2015. on iznosio 31,7 odsto, dok će podaci za 2016. i 2017. godinu biti poznati tek početkom 2019. godine.

Nacionalni cilj u 2015. godini iznosio 31,7 odsto energije iz obnovljivih izvora

IV: VLASNICI FIRMI KOJE GRADE MHE MAHOM BLISKI BIVŠEM PREMIJERU I DPS: Pored ranije izgrađenih malih hidroelektrana koje su u posjedu Elektroprivrede Crne Gore, sredinom 2017. godine u Crnoj Gori je u pogonu bilo 10 mHE u privatnom vlasništvu, za čiju su električnu energiju potrošači kroz račune za struju plaćali podsticajnu naknadu.²³ Prva takva mHE počela je rad 2014., naredne godine u pogonu ih je bilo još šest, dvije su počele da proizvode električnu energiju tokom 2016., a još jedna do sredine 2017. godine.

Mapa mHE sredinom 2017. godine; izvor: COTEE

Čak šest mHE, koje su u pogonu, su vlasništvo firme „Hidroenergija Montenegro“ iz Berana²⁴, čiji su osnivači fizička lica Ranko Ubović i Aleksandar Mijajlović i podgorička firma „Hemera Capital“,²⁵ koja je u vlasništvu Olega Obradovića, poznatog po aferi „Telekom“, jednoj od najvećih korupcionaških afera u zemlji,²⁶ a koji je svojevremeno bio u Odboru direktora Prve banke, gdje je najveći akcionar Aco Đukanović.²⁷ Ubović je osuđivan za utaju poreza.²⁸

Dvije mHE su u vlasništvu firme „Igma Energy“ iz Andrijevice²⁹, iza koje stoji firma čiji je osnivač Igor Mašović, brat gradonačelnika Andrijevice Srđana Mašovića, koji je funkcioner vladajuće DPS.³⁰ Jedna mHE,

²² Informacija o stepenu realizacije Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020. godine, koja je razmatrana na sjednici Vlade Crne Gore održanoj dana 02. februara 2017. godine;

link: http://www.gov.me/sjednice_vlade_2016/11

²³ Izvještaj Crnogorskog operatora tržišta električne energije za avgust 2017. godine; link:

<http://www.cotee.me/index.php/desavanja/112-mj-izvj-avgust-2017>

²⁴ Sajt Registra privrednih subjekata Poreske uprave, pretraga obavljena na dan 28. septembra 2017. godine;

link: <http://www.pretraga.crps.me:8083/Home/PrikaziSlog/2;>

²⁵ Sajt Registra privrednih subjekata Poreske uprave, pretraga obavljena na dan 28. septembra 2017. godine;

link: <http://www.pretraga.crps.me:8083/Home/PrikaziSlog/1>

²⁶ Afera „Telekom“ odnosi se na prodaju Crnogorskog telekoma 2005. godine, a američka Komisija za hartije od vrijednosti i berze utvrdila je da su fiktivni konsultantski ugovori, u šta je bio uključen Oleg Obradović, poslužili za navodno podmičivanje Ane Kolarević u ime njenog brata Mila Đukanovića; članak na Portalu Vijesti od dana 27. marta 2014. godine pod naslovom „Afera Telekom: Oleg Obradović ključni igrač da se za posao angažuje Kolarević“; link: <http://www.vijesti.me/vijesti/afere-telekom-oleg-obradovic-kljucni-igrac-da-se-za-posao-angažuje-kolarevic-190247>

²⁷ Aco Đukanović je brat bivšeg crnogorskog premijera Mila Đukanovića

²⁸ Članak u dnevnom listu „Dan“ od dana 04. aprila 2017. godine pod naslovom „Ubović kažnjen 60.000 eura“; link: <http://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Hronika&datum=2017-04-04&clanak=593089>

²⁹ Sajt Registra privrednih subjekata Poreske uprave, pretraga obavljena na dan 28. septembra 2017. godine;

link: <http://www.pretraga.crps.me:8083/Home/PrikaziSlog/1>

³⁰ Članak u dnevnom listu „Dan“ od dana 10. maja 2017. godine pod naslovom „Mašoviću dozvola za drugu elektranu“; link: <http://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Ekonomija&clanak=597993&datum=2017-05-10>

za čiju proizvedenu električnu energiju potrošači već plaćaju subvencioniranu cijenu, u vlasništvu je firme „Sinergy“ iz Podgorice³¹, iza koje stoji više fizičkih lica, ali i firma čiji je direktor Vuk Rajković, kum bivšeg crnogorskog premijera i lidera DPS-a Mila Đukanovića.³²

Konačno, još jedna mHE, koja je sredinom 2017. godine bila u pogonu, je u vlasništvu firme „Kronor“,³³ iza koje stoje kompanije u vlasništvu crnogorskih građevinskih biznismena Žarka Burića i Željka Miškovića,³⁴ kao i Predraga Bajovića, koji je oženjen sestrom bivšeg crnogorskog premijera Igora Lukšića, koji je takođe funkcioner DPS-a.³⁵

Sve ove firme imaju pravo gradnje novih mHE i na drugim rijekama što samostalno, što u konzorcijumima. Pri tome „Hidroenergija Montenegro“ može sagraditi još 13 hidroelektrana, „Sinergy“ tri, „Igma Energy“ dvije, „Kronor“ jednu, dok „Normal Company“ Žarka Burića ima pravo da samostalno sagradi još jednu.

U poslu izgradnje mHE je još jedan građevinski biznismen Tomislav Čelebić,³⁶ koji je poslovni partner Mila Đukanovića. Specijalno državno tužilaštvo pokrenulo je istragu o ugovorima koje je Uprava policije zaključivala sa Čelebićevom firmom za gradnju zgrade policije u Podgorici.³⁷

Nadalje, da **biznis proizvodnje električne energije pokreću ljudi bliski lideru DPS-a Milu Đukanoviću** pokazuje i što se u konzorcijumu sa „Igma Energy“, za gradnju dvije nove hidroelektrane, pojavljuje firma „Hydra“ iz Podgorice,³⁸ u kojoj polovinu vlasništva ima Milovan Maksimović, njegov brat od ujaka.³⁹ Pored toga, pravo na gradnju dvije mHE ima i Blažo Đukanović, sin Mila Đukanovića. Sa firmom mlađeg Đukanovića „BB Hidro“⁴⁰, u kojoj on ima polovinu vlasništva, Vlada je zaključila koncesioni ugovor.

LICA	POVEZANOST
Oleg Obradović	Prva banka Aca Đukanovića
Blažo Đukanović	Sin Mila Đukanovića
Milovan Maksimović	Brat od ujaka Mila Đukanovića
Vuk Rajković	Kum Mila Đukanovića
Tomislav Čelebić	Posao sa Milom Đukanovićem
Igor Mašović	Brat funkcionera DPS-a
Predrag Bajović	Šura bivšeg premijera Igora Lukšića

Tabela 2: Neki od vlasnika firmi koje grade mHE i njihova povezanost sa vlašću

³¹ Sajt Registra privrednih subjekata Poreske uprave; pretraga obavljena na dan 28. septembar 2017. godine; link: <http://www.pretraga.crps.me:8083/Home/PrikaziSlog/5>

³² Članak u dnevnom listu „Dan“ od dana 08. oktobra 2016. godine pod naslovom „I rođak i kum dobili koncesije“; link: <http://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Ekonomija&clanak=567573&datum=2016-10-08>

³³ Sajt Registra privrednih subjekata Poreske uprave; pretraga obavljena na dan 28. septembar 2017. godine; link: <http://www.pretraga.crps.me:8083/Home/PrikaziSlog/1>

³⁴ Žarko Burić je vlasnik kompanije „Normal Company“, koja je privatizovala većinu hotela nekadašnjeg turističkog giganta u Podgorici Hotelsko turističkog preduzeća „Crna Gora“, a Specijalno državno tužilaštvo je pokrenulo izviđaj protiv Burića i više državnih funkcionera zbog prodaje kampa „Zlatica“ u Podgorici; Željko Mišković je vlasnik kompanije „Kroling“ koja je, prema podacima Uprave za javne nabavke, za pet godina dobila od države poslova u vrijednosti od oko 12 miliona eura

³⁵ Članak u dnevnom listu „Dan“ od dana 15. avgusta 2015. godine pod naslovom „Lukšićev šura gradi mini-elektranu“; link: <http://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Ekonomija&clanak=505736&datum=2015-08-15>

³⁶ On se pojavljuje u konzorcijumu sa „Synergy“ i fudbalerom Stefanom Savićem za gradnju mHE u Mojkovcu; sa Milom Đukanovićem je poslovni partner u privatnom univerzitetu „Univerzitet Donja Gorica“ Podgorica

³⁷ Članak na Portalu Vijesti od dana 28. oktobra 2013. godine pod naslovom „Sumnjivi ugovori Veljovića: Dva puta platio isti posao za novu zgradu policije“; link: <http://www.vijesti.me/vijesti/sumnjivi-ugovori-veljovica-dva-puta-platio-isti-posao-za-novu-zgradu-policije-157255>

³⁸ Sajt Registra privrednih subjekata Poreske uprave; pretraga obavljena na dan 28. septembar 2017. godine; link: <http://www.pretraga.crps.me:8083/Home/PrikaziSlog/2>

³⁹ Članak u dnevnom listu „Dan“ od dana 08. oktobra 2016. godine pod naslovom „I rođak i kum dobili koncesije“; link: <http://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Ekonomija&clanak=567573&datum=2016-10-08>

⁴⁰ Sajt Registra privrednih subjekata Poreske uprave; pretraga obavljena na dan 28. septembar 2017. godine; link: <http://www.pretraga.crps.me:8083/Home/PrikaziSlog/1>

Pored toga, **Vlada je omogućila gradnju mHE i firmama iza kojih stoje lica koja se povezuju sa kontroverznim biznisom.** Tako je omogućena gradnja dvije mHE firme „MN Power“,⁴¹ koja je u vlasništvu supruge **Nenada Mićunovića, sinovca kontroverznog biznismena Branislava Mićunovića.**⁴² Mićunović je u Italiji bio optužen za međunarodni šverc cigareta.⁴³

Gradnja dvije mini elektrane je omogućena i podgoričkoj firmi „Industriaimport-Industriaimpex“⁴⁴, u čijem su menadžmentu **Sreten Đikanović i Janko Radunović.** Ova firma ima polovinu vlasništva u „Proinvestu“, zbog čijeg je poslovanja i sumnji u prevare Specijalnom državnim tužilaštvu podnijeta krivična prijava.⁴⁵ Takođe, koncesija za gradnju mHE data je i firmi „Power AB Group“⁴⁶, iza koje stoji **Dragan Andrijašević,** svojevremeno osuđivan za utaju poreza.⁴⁷

Za subvencije dobili 4,7 miliona eura

Prema podacima koje je Crnogorski operator tržišta električne energije dostavio MANS-u, od sredine 2014., pa do septembra 2017., vlasnicima deset mHE, koje proizvode električnu energiju, po osnovu subvencija isplaćeno je 4.667.365 eura.⁴⁸ Od toga je „Hydroenergija Montenegro“ dobila 3.465.827 eura, „Cronor“ 435.026 eura, „Synergy“ 396.981 eura, a „Ilgma Energy“ 369.531 eura.

Iznos subvencije utvrđuje se na osnovu Uredbe o naknadi za podsticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora i visokoefikasne kogeneracije,⁴⁹ koju donosi Vlada Crne Gore. Sa druge strane, vlasnici mHE dužni su da državi plaćaju koncesionu naknadu u prosječnom iznosu od pet ili šest procenata u odnosu na godišnju proizvodnju struje.

Da vlasnici mHE nijesu privilegovani samo po osnovu subvencija i niza drugih podsticajnih mjera, pokazuje i primjer „Hydroenergije Montenegro“ koja je krajem 2013. godine od državnog Investiciono-razvojnog fonda⁵⁰ dobila kredit od pet miliona eura za gradnju mini elektrana u Beranama⁵¹.

Krediti Investiciono-razvojnog fonda predstavljaju državnu pomoć, jer se odobravaju po znatno nižim kamatnim stopama od tržišnih. Beranskoj firmi je odobren kredit uz grejs period od dvije godine.

⁴¹ Sajt Registra privrednih subjekata Poreske uprave; pretraga obavljena na dan 28. septembar 2017. godine;

link: <http://www.pretraga.crps.me:8083/Home/PrikaziSlog/1>

⁴² Članak u dnevnom listu „Dan“ od dana 10. decembra 2015. godine pod naslovom „Firma Branovog sinovca gradi dvije mini elektrane“; link: <http://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Vijest%20dana&datum=2015-12-10&clanak=523246>

⁴³ Članak na Portalu Vijesti od dana 09. maja 2013. godine pod naslovom „Mićunović, Barović i ostali optuženi mogu biti izručeni Italiji“; link: <http://www.vijesti.me/vijesti/micunovic-barovic-i-ostali-optuzeni-mogu-biti-izruceni-italiji-127475>

⁴⁴ Sajt Komisije za hartije od vrijednosti, pretraga obavljena na dan 28. septembar 2017. godine;

link: <http://www.scmn.me/fajlovi/INPX201706.pdf>

⁴⁵ Članak u nedjeljniku „Monitor“ od dana 03. februara 2017. godine; link:

http://www.monitor.co.me/index.php?option=com_content&view=article&id=7431:afeta-proinvest-tajunska-posla-i-dravni-pomagaj-&catid=5190:broj-1372&Itemid=6563

⁴⁶ Sajt Registra privrednih subjekata Poreske uprave; pretraga obavljena na dan 28. septembar 2017. godine;

link: <http://www.pretraga.crps.me:8083/Home/PrikaziSlog/1>

⁴⁷ Članak u dnevnom listu „Dan“ od dana 10. juna 2017. godine pod naslovom „Koncesija osuđenom za utaju poreza“; link: <http://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Ekonomija&clanak=602108&datum=2017-06-10>

⁴⁸ Odgovor Crnogorskog operatora tržišta električne energije od dana 01. novembra 2017. godine koji je dostavljen po osnovu Zakona o slobodnom pristupu informacijama, brojevi MANS-a 17/114198-114200 i 17/114201-114209

⁴⁹ Uredba o naknadi za podsticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora i visokoefikasne kogeneracije, Službeni list Crne Gore broj 33/16,

link: <http://www.sluzbenilist.me/PravniAktDetalji.aspx?tag=%7BBE72989B-E5EA-4453-AE3C-76D13CB5448E%7D>;

Uredba o izmjenama i dopuni Uredbe o naknadi za podsticanje proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora i visokoefikasne kogeneracije, Službeni list Crne Gore broj 03/17,

link: <http://www.sluzbenilist.me/PravniAktDetalji.aspx?tag=%7BB1399BC2-FA7C-43D0-B5F8-3F66069A507E%7D>

⁵⁰ Link: <http://www.irfcg.me/me/>

⁵¹ Odluka o odobrenju direktnog dugoročnog kredita preduzeću „Hydroenergija Montenegro“ doo iz Berana broj 0202-5/199 od dana 26. novembra 2013. godine

Istovremeno, podaci Poreske uprave pokazuju da je **za četiri godine**, odnosno počev od 2014. godine **država po osnovu koncesione naknade** za korišćenje vodnog energetskog potencijala za proizvodnju električne energije u malih hidroelektranama **prihodovala 433.487 eura**.⁵²

GODINA	NAKNADA/EUR
2014	5.803
2015	29.840
2016	195.217
2017	202.627
UKUPNO	433.487 eura

Tabela 3: Plaćena naknada, izvor: Poreska uprava

V:PROTESTI GRAĐANA ZBOG GRADNJE MHE: Sredinom 2017. godine mještani na sjeveru Crne Gore, u onim područjima gdje su planirane ili počele gradnje mHE, počeli su organizovati proteste protiv izgradnje novih mini elektrana i zatražili da se proglašuje moratorijum na njihovu dalju gradnju.⁵³

Sa jednog od protesta mještana, jun 2017. godine

Mještani su naznačili da su se suočili sa nizom problema, od uništenih puteva, šuma i devastirane okoline, do nestajanja vodotoka koje koriste za životne potrebe i nalivanje poljoprivrednih površina. Ukazali su da se prilikom gradnje mHE cijevima uzima voda iz izvorišta i vodotoka, koja se potom kilometrima odvlači do turbina, da bi one dobile na jačini i snazi i proizvodile veće količine električne energije.

Mještani naglašavaju da investitori uopšte ne poštuju biološki minimum rijeka, pa se tako desilo da je u Beranama, gdje „Hydroenergija Montenegro“ ima mHE, nestala rijeka u dužini od šest kilometara.

Mještani su takođe ukazali da je izostala bila kakva opšta korist za lokalne zajednice i zapošljavanje.

Autor: Istraživački centar MANS-a
Podgorica, novembar 2017. godine

⁵² Odgovor Poreske uprave na zahtjev za slobodan pristup informacijama od dana 09. novembra 2017. godine; broj MANS-a 17/115002-115005

⁵³ Članak u dnevnom listu „Dan“ od dana 06. jula 2017. godine pod naslovom „Nema gradnje prije razgovora“, link: <http://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Regioni&clanak=605741&datum=2017-07-06>; članak u dnevnom listu „Dan“ od dana 16. juna 2017. godine pod naslovom „Tajkuni opustošili šumu, Murinjani će braniti vodu“, link: <http://www.dan.co.me/?nivo=3&rubrika=Regioni&clanak=602971&datum=2017-06-16&najdatum=2017-06-16>; članak u nedjeljniku „Monitor“ od dana 24. marta 2017. godine pod naslovom „Gradnja mini hidroelektrana nekad i sad: Pionire elektrifikacije zamijenili tajkuni“, link: http://www.monitor.co.me/index.php?option=com_content&view=article&id=7527:gradnja-mini-hidroelektrana-nekad-i-sad-pionire-elektrifikacije-zamijenili-tajkuni-&catid=5279:broj-1379&Itemid=6656